

#vistårinteut

men vi slutar **aldrig** kämpa!

Remissvar från #vistårinteut på lagrådsremiss
Uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå
(dnr Ju2016/08546/L7)

Dnr 3.9:0847/16 -2018

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Inledning

Rörelsen #vistårinteut består av över 7600 professionella och frivilliga från hela Sverige som möter ensamkommande unga i sina uppdrag; socialsekreterare, lärare, boendepersonal, familjehem, gode män, jurister, volontärer, kuratorer, psykologer, psykoterapeuter, enhetschefer, rektorer, läkare med flera (www.vistarinteut.org). Vi vill härmed avge ett yttrande avseende *Utkast till lagrådsremiss Uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå* (dnr Ju2016/08546/L7).

Vi sammanfattar inledningsvis våra viktigaste kommentarer och ger sedan bakgrunden till dessa ställningstaganden:

- *Förslagets komplexitet:* förslaget är för komplext och riskerar att skapa förvirring bland alla berörda.
- *Förslagets omfattning gällande ålder:* förslaget bör omfatta alla ungdomar på flykt som deltar i gymnasieskolan eller i gymnasieförberedande undervisning och grundskoleutbildning, oavsett om de passerat 18 eller ej och oavsett vilken typ av beslut de fått från Migrationsverket. Vidare anser vi att för att de behövande ska kunna få ta del av förslaget måste de godtyckliga och rättsosäkra åldersuppskrivningarna från Migrationsverket stoppas och att ett moratorium kring uppskrivningar införs.
- *Riskerna för en ej likvärdig behandling:* Vi anser att Migrationsverket ska fortsätta att betala för HVB-boende vid åldersuppskrivning eller då man av naturen fyller 18 år till dess att alla beslut i asylprocessen vunnit laga kraft i en rättslig process där även åldersuppskrivning kan bli föremål för överklagande. Idag gör kommuner olika och i de fall där ungdomar tvingas flytta till Migrationsverkets boenden är risken stor att också deras skolgång avbryts.

- *Ungdomar som läser i grundskolan, väljer att läsa ett tionde år i grundskolan eller gymnasieförberedande klasser: dessa täcks inte av förslaget.*
- *Ungdomar med psykisk ohälsa: även de ungdomar med psykisk ohälsa som kan ha svårt att delta i och prestera i skolverksamhet bör omfattas av förslaget under förutsättning att detta intygas av läkare eller psykolog.*
- *Samhällsekonomiska aspekter: tidsbegränsade tillstånd är kontraproduktiva och verkningslösa då dessa skapar stress och oro. Vi ser också en problematik i att använda skattepengar till att först utbilda unga människor och sedan utvisa dem när de är klara med sin utbildning och står redo för arbetsmarknaden.*

Bakgrund till ställningstagande

Vi är positiva till regeringens förslag då det blivit tydligt att den nya tillfälliga asyllagen slagit hårt mot många asylsökande barn och unga. Förslaget kan bidra till att ungdomar som har varit med om svåra saker och börjat rota sig i Sverige får stanna kvar och få en utbildning. Vi är också positiva till att det finns en öppning för ungdomarna att få ett permanent uppehållstillstånd efter studierna om de då får arbete men menar att kraven är orimliga då en stor grupp ungdomar inte har en rimlig möjlighet att hinna med såväl gymnasieutbildning som att hitta arbete på den korta tid som förlängningen innebär.

Vi är däremot kritiska till följande:

Förslagets komplexitet

Ungdomar får studera under olika lång tid beroende på när de kom till Sverige. Tidsperioden för denna form av uppehållstillstånd föreslås variera mellan tretton månader gånger två, tjugofyra månader och fyra år beroende på när man ansökte om asyl i Sverige och vilken slags tillfälligt uppehållstillstånd man beviljats. För de som går ett nationellt gymnasieprogram ska möjlighet finnas att gå ut gymnasiet. För dessa finns även tillägget sex månaders uppehållstillstånd efter avslutade studier.

Det är oklart vad som avses med att "klara" utbildningen. Ska det mätas som närvaro alternativt studieresultat - i så fall hur och på vilka grunder? Ett sådant krav kan också leda till ökad

ojämlikhet då ungdomar från socioekonomiskt gynnade hem sannolikt klarar den svenska utbildningen bättre. Då riskerar klasstillhörighet och inte skyddsskäl att bli asylgrundande. Förslagets komplexitet riskerar att skapa förvirring och oro bland de som omfattas av det. Vi instämmer i BO:s kritik att det därför är mycket svårt för barn, unga och deras vårdnadshavare att ta till sig och kunna agera på basen av detta förslag vilket strider mot Barnkonventionen.

Förslagets omfattning gällande ålder

Förslaget omfattar inte gruppen ensamkommande barn och ungdomar som antingen fyllt 18 år eller av Migrationsverkets blivit uppskrivna i ålder till 18 år och fått/ får beslut om utvisning.

Många av de ungdomar som kom hösten 2015 har fortfarande inte varit på sin första intervju på Migrationsverket. Många av dem kommer att hinna fylla 18 innan beslut tas (eller om de skrivs upp i ålder). Gemensamt har de att de gått i svensk skola under en längre tid. Skälig väntetid för någon att börja skolan i Sverige är en månad, och detta har trots svårigheter följts relativt väl av Sveriges kommuner. Möjligheten att gå i skolan har gjort att de snabbt integrerats i det svenska samhället. Flertalet kommer att ha gått i svensk skola i ett och ett halvt till två år när (innan deras) beslut om asyl tas.

Vi anser att förslaget bör omfatta alla unga på flykt som går i någon form av gymnasieskola i antingen gymnasieklass eller i gymnasieförberedande undervisning, samt i grundskola. Alla bör få slutföra sin gymnasieutbildning. Vi anser att detta bör gälla alla som gått i skolan i Sverige i minst sex månader. Vi anser att tillstånden ska gälla under minst fyra års tid med möjlighet till förlängning om det behövs för att kunna gå klart gymnasiet. Alla bör som minst ges möjlighet till de sex månaders förlängda uppehållstillstånd efter avslutade studier som annars bara vissa kommer att kunna få och allra helst till permanenta uppehållstillstånd för att bidra till det svenska samhället.

Vår tolkning är att förslaget, eftersom denna grupp ungdomar inte inkluderas, kommer att ge endast en mindre grupp ensamkommande ungdomar chansen att slutföra sin skolgång.

Riskerna för en ej likvärdig behandling

Ungdomar som fyller 18 år eller skrivs upp till 18 år förlorar ofta möjligheten att gå i skolan då de när de anses vuxna flyttas till Migrationsverkets boenden vilka kan ligga långt från skolan. Om förslaget ska omfatta de grupper som regeringen avser måste kommunernas rutiner ändras och ersättningsreglerna ändras så att fortsatt skolgång underlättas istället för att försvåras. Med nuvarande system riskeras stor olikvärdighet över landet vilket påverkar i vilken utsträckning ungdomarna har rätt att stanna i landet.

De ungdomar som får avslag och som är 18 år (oavsett om detta sker naturligt eller på grund av

åldersuppskrivning) berövas god man, boende och skolgång och flyttas till Migrationsverkets lokaler. På den nya orten är det inte alls säkert att de kan påbörja sin skolgång igen - det beror på hur skolan resonerar på den orten. Därmed avbryts skolgången och ungdomarna riskerar att falla utanför detta lagförslag om de senare får rätt på sin överklagan. Det är viktigt att förändra så att en ungdom som får avslag får ha kvar sin god man, bo kvar på sitt boende och gå kvar i sin skola tills hans ärende har vunnit laga kraft. Samma gäller i många kommuner för de ungdomar som skrivs upp i ålder i samband med TUT och flyktingstatus och därmed får ett beslut som omgående vunnit lagkraft. Deras åldersuppskrivning går inte att överklaga och är således inte rättssäker. Trots SKLs rekommendation att kommuner bör följa ungdomarnas egen uppgift om ålder fram till dess att också åldersuppskrivningen går att överklaga så väljer många kommuner att sända dem till vuxenboenden på annan ort. Framtida åldersuppskrivningar måste göras rättssäkra och en lösning måste sökas för de ungdomar som drabbats genom redan utförda åldersuppskrivningar som ej kunnat bli rättsligt prövade.

Ungdomar i andra stadier av utbildning

Som elev i grundskolan har man rätt att välja att läsa ett tionde år innan man går vidare till gymnasiet. Vidare finns många ungdomar som läser i grundskolan när beslut kommer, liksom ungdomar som skickats vidare till komvux, t ex på grund av åldersuppskrivning. Dessa elever missgynnas eftersom de inte *de facto* har påbörjat sina gymnasiestudier, eller befinner sig utanför ordinarie gymnasiemiljö, och då inte omfattas av förslaget

Ungdomar med psykisk ohälsa

Förslaget exkluderar de ungdomar som mår för dåligt psykiskt för att gå i skolan och/ eller tillgodogöra sig undervisning. En känsla av sammanhang är avgörande för hur en individ klarar av stressituationer, och detta är i sin tur avgörande för hälsotillståndet. Känsla av sammanhang är uppbyggt av tre olika komponenter:

- Begriplighet - att det som händer i världen är begripligt och går att förutse.
- Hanterbarhet - att de resurser som krävs finns tillgängliga för att hantera det som sker.
- Meningsfullhet i livet - att de utmaningar man möter är värda att engagera sig i.

Det som våra ensamkommande ungdomar varit med om sedan de kommit till Sverige är inte begripligt, många gånger inte hanterbart och tillvaron har blivit meningslös för vissa. Många ungdomar har svårt att koncentrera sig i skolan; det märks en stor skillnad sedan de nya tillfälliga

asyltagarna, Migrationsverkets nya praxis samt återvändandeaftalet med Afghanistan infördes. De sover dåligt, har ofta stark ångest och oro och upplever känslor av meningslöshet inför att fortsätta att engagera sig i sin skolgång. En del av våra ungdomar har låg närvaro eller har helt slutat skolan för att de mår för dåligt psykiskt. Vi anser att förslaget ska ändras så att de med psykisk ohälsa ska kunna inkomma med intyg där det beskrivs hur det påverkar deras skolgång. Precis som för övriga barn och ungdomar som deltar i skolverksamhet bör ett sådant intyg kunna fås via Bup och/eller läkare även när det gäller ensamkommande flyktingbarn och unga vuxna.

Samhällsekonomiska aspekter

Vi vill också lyfta fram att det är svårt att se de samhällsekonomiska vinsterna med de extra skolåren då ungdomen senare utvisas. De extra kunskaper som individen får med sig kommer knappast att förbättra ungdomens möjligheter till anställning i hemlandet. Sverige förlorar investering i den framtida arbetskraft i som är helt nödvändig för välfärden enligt Arbetsförmedlingens senaste rapport.

Tidsbegränsade uppehållstillstånd och dess problematik

Vi vill avsluta med att säga att alla tidsbegränsade uppehållstillstånd motverkar integration och ofta medför oro och psykisk ohälsa för de som får dem. Att ge unga människor tidsbegränsade, i stället för permanenta, uppehållstillstånd för studier riskerar att bli kontraproduktivt. Oro och stress kring framtiden riskerar att urholka själva syftet med förslaget. En ungdom som vet att hen lever i Sverige på lånad tid kan få svårigheter att nyttja tiden till det den är avsedd för.

Lagförslag i strid mot yttrande från FN:s barnrättskommitté

De ålderssuppskrivningar som nu görs av Migrationsverket sker godtyckligt och rättsosäkert. Enligt FN:s barnrättskommitté och BO ska åldersbedömningar alltid ske till ungdomens fördel i de fall som är svåra att bedöma. Länsstyrelserna har tagit fram material kring ungas utsatthet i asylprocessen. Vi vet att detta är en sårbar grupp, som bär med sig svåra erfarenheter och som riskerar att råka illa ut i sina respektive hemländer – eller i mötet med vuxna som ser en möjlighet att utnyttja sårbarheten. Forskningen säger att utsatta ungdomar löper högre risk att drabbas av psykisk ohälsa och att kosta samhället stora summor för vård och omsorg. Regeringen bör beakta evidensbaserad fakta som gäller barn och unga och i lagförslaget ta hänsyn till Barnkonventionen vilket kräver att nuvarande lagförslag utformas på ett sådant sätt att brister och rättsosäkerhet till följd av den tillfälliga lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar korrigeras.

För rörelsen #vistårinteuts räkning har vi som talespersoner sammanfattat de synpunkter som lyfts i dialog med sympatisörer och medlemmar i Kalmar kommun.

Kalmar 20170108

Vänligen

Frida Andreasson, medmänniska
Jesper Andreasson, forskare
Torun Elsrud, god man och forskare
Helena Isaksson Baeck, dokumentärfilmare
Samuel Johannesson, medmänniska
Ingemar Sandén, god man
Tony Wågman, medmänniska